

Karel Jaromír Erben:

KYTICE

KYTICE

*Zemřela matka a do hrobu dána,
siroty po ní zůstaly;
i přicházely každického rána
a matičku svou hledaly.*

*I zželelo se matce milých dítek;
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolistí kvítek,
jímž mohyla svou pokryla.*

*Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;
a prostý kvítek, v němž majíc útěchu,
mateřidouškou nazvaly. -*

*Mateřidouško vlasti naší milé,
vy prosté naše pověsti,
natrhal jsem tě na dávné mohyle -
komu mám tebe přinéstí?*

*Ve skrovnou já tě kytici zavážu,
ozdobně stužkou ovinu;
do širých zemí cestu ti ukážu,
kde příbuznou máš rodinu.*

*Snad se najde dcera mateřina,
jíž mile dech tvůj zavoní;
snad že i najdeš některého syna,
jenž k tobě srdce nakloní!*

POKLAD

I

*Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;
z věže pak slyšeti zvuky
hájem a sousední vískou.
Není zvuk to zvonka jemný,
tratící se v blízké stráně:
dřevatě to rachot temný,
zvoucí lid do chrámu Páně.*

*A tu z vísky k boží slávě
vzhůru běží zástup hojný:
veský lid to bohobojný,
a dnes Velký pátek právě.*

*V chrámě truchlo: holé stěny;
oltář černá rouška kryje,
na roušce kříž upevněný;
v kůru zpívají pašije.*

*A hle, co se bělá v lese,
v černém lese za potokem?
Nějaká to veská žena,
ana v náručí cos nese.
I jde rychlým žena krokem,
svátečně jsouc oblečena,
tam tou strání za potokem -
pacholátko malé nese.*

*Běží žena, dolů běží,
pospíchá do chrámu Páně:
tuť nablízku lesní stráně
kostel na pahorku leží.
A v úvale ku potoku
náhle ubystřuje kroků;
neb jak větrík volně věje,
z kostela slyšeti pěni:
v kůru tam se právě pěje
Krista Pána umučení.
Běží, běží podle skály:
„Co to? Mám-li věřit oku?
Což mě moje smysly šálí?“
Stane, ohlíží se kolem -
rychle kroky zpět obrací,
stane zase, zas se vrací -
„Tam ten les, a zde ty klesty,
tamto vede cesta polem -
vždyť jsem nezbloudila z cesty!
Bože, co se se mnou děje!
Což zde nejsem u kamena?
Jaká se tu stala změna!“
Zase stojí, zase spěje,
celá jsouci udivena,
oči rukou si protírá,
o krok blíže se ubírá:
„Bože, jaká to tu změna!“*

*Tu, kde z divokého klestu,
od kostela tři sta kroků,
veliký čněl kámen v cestu,*

*co se nyní jeví oku?
Jeví se tu ženě, jeví
vchodem vršek otevřený -
vysvětliti sobě neví -
kámen v cestu postavený,
postavena celá skála
jak by od věků zde stála.
Jeví se tu, jeví ženě
chodba pod zemí, co síně
vyklenutá ve křemeně;
a tam, klenba kde se tratí,
ve tmavém pahorku klíně,
jakýs plamen znamenati.
I hoří to jasnoběle,
jako v noci svít měsíčka;
i zaplává rudoskvěle,
jak by západ to sluníčka.*

*I vidouc to žena žasne
a ke vchodu až pokročí,
a zastíníc dlaní oči,
hledí v ono místo jasné.
„Bože, jak se to tam svítí!“
Oči rukou si protírá,
o krok blíže se ubírá:
„Jak se to tam divně svítí!“
Což to asi může býti?“
Dále jíti však se bojí,
hledíc tam, a venku stojí.
A co váhá a co stojí,
v klenbu patříc neustále,*

mizí bázeň za pohledem,
zvědavost ji pudí předem,
a žena se béře dále.
Krok za krokem - a vždy dále
mocně ji to jíti pudí;
krok za krokem - a ve skále
jen se spící ohlas budí.
A čím dál přichází žena,
stále divná roste záře.
Již již končí se sklepení;
avšak žena omráčena
rukou zakrývá si tváře,
přímo patřit možné není.
Vidí, vidí - co zde vidí,
kdy to viděl který z lidí?
Tolik krásy, tolik blesku
mní uzříti jen v nebesku!

Dvěře tu jsou otevřeny
do nejskvělejšího sálu;
zlatem jen se svítí stěny,
strop rubíny vyložený,
pod ním sloupy ze křišťálu.
Z obojí pak strany dveří
na podlaze mramorové -
kdo neviděl, neuvěří -
hoří, hoří dva ohňové;
dva ohňové tuto hoří,
nic jich blesku neumoří:
nade stříbrem po levici
lunou oheň vzhůru plane,

*nade zlatem po pravici
sluncem pláti neustane.
Planou ohně, jizba plane,
obalena září jasnou;
a dokud tu poklad stane,
plamenové nevyhasnou,
nic jich blesku neumoří.*

*Na prahu tu žena stojí,
celá stojí oslepena;
očí pozdvihnout se bojí,
nemůž zříti do plamena.
Na levici dítě nese,
pravou levé mne si oko;
a když trochu ohlídne se,
osmělí a vzpamatuje,
vzdychne sobě přehluboko
a tak v duši své rokuje:
„Milý bože, co já zkusím
na tom světě nouze, hladu!
Bídně život chránit musím -
a zde tolik těch pokladů!
Tolik stříbra, tolik zlata
v podzemní tu leží skrejši!
Jenom hrstku z té hromady -
a já byla bych bohata,
a byla bych nejšťastnější,
já i moje dítě tady!“*

*A co myslí a co stojí,
ohroženější se stane;*

svatým křížem se ozbrojí
a jde, kde to běle plane.
Jde a stříbra kousek zdvihne,
avšak zase tam položí;
zdvihne zas a je prohlíží,
jeho blesk a jeho tíži -
a zdali je zas položí?
Ne, již v klíně jí se mihne.
A zdařením tím smělejší:
„Jistě toto prst je boží,
poklad ukázal mi v skrejši,
chce, bych byla oblažena:
i zhřešiti bych musela,
bych jím pohrdnouti měla!“

Takto k sobě mluvíc žena,
chlapce na zem z ruky složí,
klekne a klín rozestírá,
chutě z hromady nabírá
a do klína stříbro skládá:
„Jistě toto prst je boží,
jenž nás obohatit žádá!“
Béře, béře ze hromady -
klín již plný, sotva vstává,
ještě v šátek sobě dává,
tak ji mámí stříbra vnady!
A když již chce odtud jíti:
ach, zde ještě pacholete!
Jak je ke vsí tíži vzíti?

Pacholátko již dvouleté;

*vysypati zase štěstí
nezdá se jí dobré býti;
obého pak nemůž nésti.*

*A hle, stříbro matka nese!
Dítě se tu na ni třese:
Mama!“ volá, „mama, mama!“
chytajíc ji ručinkama.
„Mlč, synáčku, mlč, mlč, hochu,
počkej tuto jenom trochu,
hned tu bude zase mama!“*

*A již běží, síní běží,
již i síně za ní leží;
přes potok, po stráni k lesu
spěchá žena ve svém plesu.
A než malá ušla chvíle,
prázdná zpátky zas pospíchá;
a ve potu, sotva dýchá,
stane zase již u cíle.*

*A jak vítr zlehka věje,
z kostela slyšeti pění:
v kůru tam se právě pje
Krista Pána umučení.*

*A jak síní v jizbu spěje:
„Haha, mama, haha, mama!“
radostně se dítě směje,
potleskujíc ručinkama.*

*Nedbátě však matka na to,
běžíc ve stranu protější:
kovu blesk je jí milejší,
z kovů nejmilejší zlato.
Klekne a klín rozestírá,
chutě z hromady nabírá
a do klína zlato skládá.
Klín již plný, sotva vstává -
ještě v šátek sobě dává!
Ó jak jí tu srdce skáče,
jak je štěstí svému ráda!*

*A když zlato matka nese,
dítě se tu na ni třese,
třese a žalostně pláče:
„Mama, mama, ach, ach, mama!“
chytajíc ji ručinkama.
„Mlč, synáčku, mlč, mlč, hochu,
počkej jenom ještě trochu.“
A k dítěti se nakloní
a do klína rukou sáhne,
dva peníze ven vytáhne,
o peníz penízem zvoní:
„Hle hled', co to má maminka!
Cincin! slyšíš, jak to cinká?“
Avšak dítě stále pláče -
jí radostí srdce skáče.*

*A do klína opět sáhne,
plnou zlata hrst vytáhne,
vloží dítěti do klínka:*

„Hle hled', co ti dá maminka!

*Mlč, synáčku, mlč, mlč, hochu:
cincin! poslyš, jak to cinká!
Počkej jenom ještě trochu,
hned se vrátí zas maminka.
Hrej si pěkně, hrej, děťátko,
počkej ještě jen drobátko.“*

*A již běží, síní běží,
na dítě se neohlíží;
a již síně za ní leží,
již se ku potoku blíží;
přes potok, po stráni v plesu
drahý poklad nese k lesu,
a již stojí s ním před chýží.*

*„Hoj, ty chýže, sprostá chýže,
brzy měj se dobře tady!
Což mě k tobě nyní víže?
Nenalézám v tobě vnady!
Půjdu pryč z těch tmavých lesů,
z té otcovské střechy chudé;
jinde štěstí své ponesu,
jinde moje bydlo bude!
Půjdu, půjdu z toho kraje,
radostná mi odtud cesta,
půjdu, když mi štěstí zraje,
do velkého půjdu města;
koupím sobě země, hrady,
co paní mě budou ctíti:*

*měj se dobře, chýžko, tady,
nebuduť já v tobě žít!*

*Nejsemť již ta chudá vdova,
péči nesouc v noci ve dne:
ejhle v klínu -“ na ta slova
s potěšením tam pohledne. -
Ó kéž byla nepohledla!
Leknutím tu celá zbledla,
leknutím se třese celá,
div na místě neomdlela.
Vidí, vidí - ha, co vidí,
sama tomu sotva věří!
Do zpukřelých vrazí dveří,
vrazí, kde truhlice byla,
v kterou stříbro uložila.
Strhne víko - ha, co vidí!
Pro vši víru dobrých lidí,
jaká opět nová rána!
Místo stříbra jen - kamení,
v šátku pak a ve svém klínu,
ó přehrozněť to mámení,
místo zlata - samou hlínu!
Čáka všecka rozšlapána! - -*

*Nehodnatě štěstí byla,
požehnání neužila.*

II

*A když takto rozdrčeně
s bolestí tu zrátu nese,*

*probodne to srdce ženě,
vzkřikne s hrůzou vyděšeně,
vzkřikne, až se chýže třese:
„Ach dítě, mé dítě drahé!“
„Dítě drahé - drahé - drahé!“
zahučelo v hustém lese.*

*A ve hrozném předtušení
běží žena - ach neběží,
letí, letem ptáka letí,
lesem, strání ji viděti,
tam, kde klamně našla jmění,
k vršku, na němž kostel leží.*

*Od kostela větřík věje,
cožpak neslyšeti pění? -
Krista Pána umučení
v kůru tam se již nepěje.*

*A když přišla ke sklepení,
haha, jaké pohledění!
Haha, z divokého klestu
tři sta kroků od kostela
veliký ční kámen v cestu!
A kde síně? - Ta zmizela!
Zmizela, i v cestě skála,
jak by nikdy zde nestála.*

*Ha, jak se tu žena leká,
jak se děsí, volá,
hledá, jak po tom pahorku těká,*

*těmi klesty, na smrt bledá!
Ha, ty zraky zoufanlivé,
ústa siná nad mrtvolu!
Hle, jak přes to křoví divě
běží - pádí tamto k dolu!*

*„Běda, běda! Zdeť to není!“
Tělo klestím rozervané,
nohy trním probodané -
darmo všecko klopotění,
vchodu již nalézti není!*

*A znovu se žena děsí,
úzkost hrozná ji uchvátí:
„Ach, kdo mně mé dítě vrátí!
Ach mé dítě, kde jsi, kde jsi?!“ -*

*„Tu pod zemí jsem, hluboko!“
hlas tichounký větrem šumí,
nespatří mne žádné oko,
ucho mi neporozumí.
Blaze tu pod zemí, blaze,
beze jídla, beze pití,
na mramorové podlaze,
ryzí zlato v klínku mítí!*

*Noc a den se nestřídají
nikdy nejdou spát očinka:
hrají si tu pěkně, hrají -
cincin! slyšíš, jak to cinká?“*

*Avšak žena znovu hledá -
darmo, a znovu se děsí,
zoufale se na zem vrhá,
vlasy sobě z hlavy trhá,
zkrvavena, na smrt bledá:
„Ach běda mi! Běda, běda!
Ach mé dítě, kde jsi, kde jsi?
Kde tě najdu, dítě drahé?!“
Dítě drahé - drahé - drahé!“
blízkými to hučí lesy.*

III

*Mine den, i druhý mine,
dnové v týden se obrátí,
z týdnů měsíc se vyvine,
až i léto počne pláti.*

*Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;
co den znějí zvonka zvuky
hájem a sousední vískou.
Tu nahoře, když se zrána
ke mši zvonečkem pozvoní,
přede stánkem nebes pána
zbožný rolník čelo kloní.*

*Aj, kdo zná ji, tu osobu
se sklopenou k zemi tváří?
Svíce zhasly na oltáři,
ona klečí po tu dobu.
Zdát se, ani že nedýše -*

*líce a rty zesinalé -
ach, toť se tak modlí tiše!
Kdo to? - Nevím, tuším ale.
Když po svaté však oběti
chrámové se zamknou dvěře,
těmi buky ji viděti,
ana se z pahorku béře.
Béře, béře se pomálu
stezkou vinoucí se v klestu
po šedivou tamo skálu,
kde ční kámen velký v cestu.
Tu si vzdychne přehluboko
a do dlaně čelo sklopí:
„Ach mé dítě!“ - a již oko
v slzách kanoucích se topí.*

*Nešťastnáť to z chýže žena,
vždycky smutná, vždycky bledá,
vždycky těžce zamyšlena;
od rána až do soumraku
nikdy jasno v jejím zraku,
v noci pak žel spáti nedá.
A když opět na úsvitě
traplivé opouští lože:
„Ach mé dítě, drahé dítě,
ach běda mi, běda, běda!
Odpusť milostivý Bože!“*

*Uplynulo léto celé,
jeseň, zima uplynula -
nezmírněno v srdci žele,*

*slza v oku nezhylnula.
I když výše slunce stálo,
rozehřívši zemi znova,
úst k úsměchu nerozhřálo,
stálet' ještě pláče vdova.*

IV

*A slyš, shůry mezi buky,
z kostelíčka s věží nízkou,
rachotící slyšet zvuky
hájem a sousední vískou.
A hle, vzhůru k boží slávě
běží z vísky zástup hojný,
veský lid to bohabojný -
a dnes Velký pátek právě.*

*Jemně jarní větrík věje,
větrem pak slyšeti pění:
v kostele se zase pěje
Krista Pána umučení.*

*A tou strání ku potoku
žena od lesa se blíží.
Co zdržuje dnes ji v kroku? -
Ach, památka dne a roku
hořem kroky její tíží!
Blíží, blíží se znenáhla,
a již skály té dosáhla.*

*A hle, co se jeví oku?
Tu, kde z divokého klestu,*

*od kostela tři sta kroků,
veliký čněl kámen v cestu,
vchodem vršek otevřený,
kámen v cestu postavený,
kámen i ta celá skála,
jak by tak od věků stála.*

*A žena se toho leká,
hrůzou se jí vlasy ježí:
celou tíží na ní leží
zármutek a vina její.
I děsí se - však nečeká,
a ve strachu a v naději
skokem síní známou běží,
síní jdoucí pode skálu.*

*A hle, dvěře otevřeny
do nejskvělejšího sálu;
zlatem jen se svítí stěny,
strop rubíny vyložený,
pod ním sloupy ze křišťálu.
A z obojí strany dveří
na podlaze mramorové
plápolají dva ohňové:
nade stříbrem po levici
lunou oheň vzhůru plane,
nade zlatem po pravici
sluncem pláti nepřestane.*

*A žena se s hrůzou blíží
a ve strachu a v naději*

*tu po jizbě se ohlíží.
Snad ji vábí stříbro, zlato? -
Ach, již ona nedbá na to!
“Haha, mama, haha, mama!”
Ejhle dítě, dítě její,
po celý rok oplakané,
potleskuje ručinkama!*

*Ale v ženě není dechu,
a hrůzou se celá třese,
a ve zoufanlivém spěchu
chopíc dítě do náručí,
dlouhou síní odtud nese.*

*A třesk, třesk! huhu! to hučí
jí v patách ve vrchu klíně;
praskot hrozný, vichr skučí,
zem se třese, hluk a lomoz -
jí v patách se boří síně!
„Ach, rodičko boží, pomoz!“
v úzkosti tu volá žena,
zpět pohlédnouc poděšena.*

*A hle! jaká zase změna!
Ticho všecko, a tu z klestu
veliký ční kámen v cestu;
vše jak jindy spořádáno,
po vchodu památky není:
právěť nyní dozpíváno
Krista Pána umučení.*

*Ale v ženě není dechu,
a hrůzou se celá třese,
a ve zoufanlivém spěchu
dítě svoje odtud nese,
nese a na ňadra tlačí,
jako by se o ně bála;
běží, sotva dech jí stačí,
ač daleko za ní skála;
běží, aniž se ohlíží,
tam tou strání blíže lesu,
a ve strachu a ve plesu
stane v chudé lesní chýži.*

*Ó jaké tu vzdává vroucí
bohu svému žena díky!
Vizte slzy ty kanoucí!
Jak to dítě k sobě vine,
líbá čelo, ručky, rtíky,
a zas k ňadrám je přitiská,
jak celá v rozkoši plyne!*

*A hle, co se v klínku blýská?
Co to znělo? - Ryzí zlato!
To zlato, jež loni byla,
aby dítě si pohrálo,
jemu v klínek položila.*

*Avšak ženu vábí málo,
co jí tolik hoře stálo!
Stáloť ji, ach, slzí mnoho;
leč děkujíc bohu za to,*

*touže drahé tiskne děcko.
Hořceť zakusila toho:
žetě velmi málo zlato,
avšak dítě nade všecko!*

V

*Dávno kostelíček zbořem;
umlkly již zvonka zvuky;
a kde někdy stály buky,
sotva jaký hnije kořen.*

*Stařec mnoho pamatuje,
mnohoť i dožrálo hrobu,
avšak lid si ukazuje
ještě místa po tu dobu.*

*A když večer pohromadě
mládež za mrazu sedává,
rád stařeček povídává
o vdově a o pokladě.*

SVATEBNÍ KOŠILE

*Již jedenáctá odbila,
a lampa ještě svítila,
a lampa ještě hořela,
co nad klekadlem visela.*

*Na stěně nízké světničky
byl obraz boží rodičky,
rodičky boží s děťátkem,
tak jako růže s poupátkem.*

*A před tou mocnou světící
viděti pannu klečící:
klečela, líce skloněné,
ruce na prsa složené;
slzy jí z očí padaly,
želem se ňádra zdvihaly.
A když slzička upadla,
v ty bílé ňádra zapadla.*

*„Žel bohu, kde můj tatíček?
Již na něm roste trávníček!
Žel bohu, kde má matička?
Tam leží - podle tatíčka!
Sestra do roka nežila,
bratra mi koule zabila.*

*Měla jsem, smutná, milého,
život bych dala pro něho!
Do ciziny se obrátil,*

*potud se ještě nevrátil.
Do ciziny se ubíral,
těšil mě, slzy utíral:
„Zasej, má milá, zasej len,
vzpomínej na mne každý den,
první rok přádla hledívej,
druhý rok plátno polívej,
třetí košile vyšívej:
až ty košile ušiješ,
věneček z routy poviješ.“*

*Již jsem košile ušila,
již jsem je v truhle složila,
již moje routa v odkvětě,
a milý ještě ve světě,
ve světě šírém, širokém,
co kámen v moři hlubokém.
Tři léta o něm ani sluch
živ-li a zdráv - zná milý bůh!*

*Maria, panno přemocná,
ach budiž ty mi pomocna:
vrať mi milého z ciziny,
květ blaha mého jediný;
milého z ciziny mi vrať -
aneb život můj náhle zkrať:
u něho život jarý květ -
bez něho však mě mrzí svět.
Maria, matko milosti,
buď pomocnicí v žalosti!“*

*Pohnul se obraz na stěně -
i vzkřikla panna zděšeně;
lampa, co temně hořela,
prskla a zhasla docela.
Možná, žeť větru tažení,
možná i - zlé že znamení!*

*A slyš, na záspí kroků zvuk
a na okénko: ťuk, ťuk, ťuk!
„Spíš, má panenko, nebo bdíš?
Hoj, má panenko, tu jsem již!
Hoj, má panenko, co děláš?
A zdalipak mě ještě znáš,
aneb jiného v srdci máš?“*

*„Ach můj milý, ach pro nebe,
tu dobu myslím na tebe;
na tě jsem vždycky myslila,
za tě se právě modlila!“*

*„Ho, nech modlení - skoč a pojd',
skoč a pojd' a mě doprovod';
měsíček svítí na cestu:
já přišel pro svou nevěstu.“*

*Ach proboha, ach co pravíš? „
Kamž bychom šli - tak pozdě již!
Vítr burácí, pustá noc,
počkej jen do dne - není moc.“*

„Ho, den je noc, a noc je den -

*ve dne mé oči tlačí sen!
Dřív než se vzbudí kohouti,
musím tě za svou pojmouti.
Jen neprodlévej, skoč a pojd',
dnes ještě budeš moje choť!"*

*Byla noc, byla hluboká,
měsíček svítil z vysoka
a ticho, pusto v dědině,
vítr burácel jedině.*

*A on tu napřed - skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Psi houfem ve vsi zavylí,
když ty pocestné zvětřilí;
a vyli, vyli divnou věc:
žetě nablízku umrlec!*

*„Pěkná noc, jasná - v tu dobu
vstávají mrtví ze hrobů,
a nežli zviš, jsou tobě blíží -
má milá, nic se nebojíš?"*

*Což bych se bála? Tys se mnou,
a oko boží nade mnou. -
Pověz, můj milý, řekni přec,
živ-li a zdráv je tvůj otec?
Tvůj otec a tvá milá máť,
a ráda-li mě bude znát?"*

„Moc, má panenka, moc se ptáš,

*jen honem pojd' - však uhlídáš.
Jen honem pojd' - čas nečeká,
a cesta naše daleká.
Co máš, má milá, v pravici?"*

„Nesu si knížky modlicí.“

*„Zahod' je pryč, to modlení
je těžší nežli kamení!
Zahod' je pryč, ať lehce jdeš,
jestli mi postačiti chceš.“*

*Knížky jí vzal a zahodil,
a byli skokem deset mil.*

*A byla cesta výšinou,
skalami, lesní pustinou;
a v rokytí a v úskalí
divoké feny štěkaly;
a kulich hlásal pověsti:
žetě nablízku neštěstí. -*

*A on vždy napřed - skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Po šípkoví a po skalí
ty bílé nohy šlapaly;
a na hloží a křemení
zůstalo krve znamení.*

*„Pěkná noc, jasná - v tento čas
mrtví s živými chodí zas;*

*a nežli zvíš, jsou tobě blíž -
má milá, nic se nebojíš?“*

*„Což bych se bála? Tys se mnou,
a ruka Páně nade mnou. -
Pověz, můj milý, řekni jen,
jak je tvůj domek upraven?
Čistá světnička? Veselá?
A zdali blízko kostela?“*

*„Moc, má panenko, moc se ptáš,
však ještě dnes to uhlídáš.
Jen honem pojď - čas utíká,
a dálka ještě veliká.
Co máš, má milá, za pasem?“*

Růženec s sebou vzala jsem.“

*„Ho, ten růženec z klokočí
jako had tebe otočí!
Zúží tě, stáhne tobě dech:
zahod' jej pryč - neb máme spěch!“*

*Růženec popad, zahodil,
a byli skokem dvacet mil.*

*A byla cesta nížinou,
přes vody, luka, bažinou;
a po bažině, po sluji
modrá světélka laškují:
dvě řady, devět za sebou,*

*jako když s tělem k hrobu jdou;
a žabí havěť v potoce
pohřební píseň skřehoce. -*

*A on vždy napřed - skok a skok,
a jí za ním již slábne krok.
Ostřice dívku ubohou
břitvami řeže do nohou;
a to kapradí zelené
je krví její zbarvené.*

*„Pěkná noc, jasná - v tu dobu
spěchají živí ke hrobu;
a nežli zviš, jsi hrobu blíž -
má milá, nic se nebojíš?“*

*„Ach nebojím, vždyť tys se mnou,
a vůle Páně nade mnou!
Jen ustaň málo v pospěchu,
jen popřej málo oddechu.
Duch slábne, nohy klesají,
a k srdci nože bodají!“*

*„Jen pojd' a pospěš, děvče mé,
však brzo již tam budeme.
Hosté čekají, čeká kvas,
a jako střela letí čas. -
Co to máš na té tkaničce
na krku na té tkaničce?“*

„To křížek po mé matičce.“

*„Hoho, to zlato proklaté
má hrany ostře špičaté!
Bodá tě - a mě nejinak,
zahod' to, budeš jako pták!“*

*Křížek utrh a zahodil,
a byli skokem třicet mil. -*

*Tu na planině široké
stavení stojí vysoké;
úzká a dlouhá okna jsou,
a věž se zvonkem nad střechou.*

*„Hoj, má panenka, tu jsme již!
Nic, má panenka, nevidíš?“*

„Ach proboha, ten kostel snad?“

„To není kostel, to můj hrad!“

„Ten hřbitov - a těch křížů řad?“

*„To nejsou kříže, to můj sad!
Hoj, má panenka, na mě hled'
a skoč vesele přes tu zed!“*

*„Ó nech mne již, ó nech mne tak!
Divý a hrozný je tvůj zrak;
tvůj dech otravný jako jed,
a tvoje srdce tvrdý led!“*

*„Nic se, má milá, nic neboj!
Veseloť u mne, všeho hoj:
masa dost - ale bez krve,
dnes bude jinak poprvé! -
Co máš v uzlíku, má milá?“*

„Košile, co jsem ušila.“

*„Netřeba jich víc nežli dvě:
ta jedna tobě, druhá mně.“*

*Uzlík jí vzal a s chechtotem
přehodil na hrob za plotem.
„Nic ty se neboj, na mě hled’
a skoč za uzlem přes tu zeď.“*

*„Však jsi ty vždy byl přede mnou,
a já za tebou cestou zlou;
však jsi byl napřed po ten čas:
skoč a ukaž mi cestu zas!“*

*Skokem přeskočil ohradu,
nic nepomyslel na zradu;
skočil do výše sáhů pět -
jí však již venku nevidět:
jenom po bílém obleku
zablesklo se jest v útěku,
a schrána její blízko dost -
nenadál se zlý její host!*

*Stojíš tu, stojí komora:
nizoučké dvěře - závora;
zavrzly dvěře za pannou
a závora jí ochranou.
Stavení skrovné, bez oken,
měsíc lištami šel jen;
stavení pevné jako klec,
a v něm na prkně - umrlec.*

*Hoj, jak se venku vzmáhá hluk,
hrobových oblud mocný pluk;
šumí a kolem klapají
a takto píseň skuhrají:*

*„Tělu do hrobu přísluší,
běda, kdos nedbal o duši!“
A tu na dvěře: buch, buch, buch!
buráci zvenčí její druh:
„Vstávej, umrlče, nahoru,
odstrč mi tam tu závoru!“*

*A mrtvý oči otvírá,
a mrtvý oči protírá,
sbírá se, hlavu pozvedá
a půlkolem se ohlédá.*

*„Bože svatý, rač pomoci,
nedejž mne d'áblu do moci! -
Ty mrtvý, lež a nevstávej,
pánbůh ti pokoj věčný dej!“*

*A mrtvý hlavu položiv,
zamhouřil oči jako dřív. -*

*A tu poznovu - buch, buch, buch!
silněji tluče její druh:
„Vstávej, umrlče, nahoru,
otevři mi svou komoru!“*

*A na ten hřmot a na ten hlas
mrtvý se zdvihá z prkna zas
a rámě ztuhlé naměří
tam, kde závora u dveří.*

*„Spas duši, Kriste Ježíši,
smiluj se v bídě nejvyšší! -
Ty mrtvý, nevstávej a lež;
pánbůh tě potěš - a mne též!“*

*A mrtvý zas se položiv,
natáhnul údy jako dřív. -*

*A znova venku: buch, buch, buch!
až panně mizí zrak i sluch!
„Vstávej, umrlče, hola hou,
a podej mi sem tu živou!“*

*Ach běda, běda děvčeti!
Umrlý vstává potřetí
a velké, kalné své oči
na poloumrtvou otočí.*

*„Maria Panno, při mně stůj,
u syna svého oroduj!
Nehodně jsem tě prosila:
ach odpusť, co jsem zhřešila!
Maria, matko milosti,
z té moci zlé mě vyprosti.“*

*A slyš, tu právě nablízce
kokrhá kohout ve vísce;
a za ním, co ta dědina,
všecka kohoutí družina.*

*Tu mrtvý, jak se postavil,
pádem se na zem povalil,
a venku ticho - ani ruch:
zmizel dav, i zlý její druh. -*

*Ráno když lidé na mši jdou,
v úžasu státi zůstanou:
hrob jeden dutý nahoře,
panna v umrlčí komoře,
a na každičké mohyle
útržek z nové košile. -*

*Dobře ses, panno, radila,
na boha že jsi myslila
a druha zlého odbyla!
Bys byla jinak jednala,
zle bysi byla skonala:
tvé tělo bílé, spanilé,
bylo by co ty košile!*

POLEDNICE

*U lavice dítě stálo,
z plna hrdla křičelo.
„Bodejž jsi jen trochu málo,
ty cikáně, mlčelo!*

*Poledne v tom okamžení,
táta přijde z roboty:
a mně hasne u vaření
pro tebe, ty zlobo, ty!*

*Mlč, hle husar a kočárek -
hrej si - tu máš kohouta!“ -
Než kohout, vůz i husárek
bouch, bác! letí do kouta.*

*A zas do hrozného křiku -
„I bodejž tě sršeň sám - !
Že na tebe, nezvedníku,
polednici zavolám!*

*Pojď si proň, ty polednice,
pojď, vem si ho, zlostníka!“
A hle, tu kdos u světnice
dvěře zlehka odmyká.*

*Malá, hnědá, tváři divé
pod plachetkou osoba;
o berličce, hnáty křivé,
hlas - vichřice podoba!*

*„Dej sem dítě!“ - „Kriste Pane,
odpusť hříchy hříšnici!“
Div že smrt jí neovane,
ejhle tu' - polednici!*

*Ke stolu se plíží tiše
polednice jako stín:
matka hrůzou sotva dýše,
dítě chopíc na svůj klín.*

*A vinouc je, zpět pohlíží -
běda, běda dítěti!
Polednice blíží se plíží,
blíž - a již je v zápětí.*

*Již vztahuje po něm ruku -
matka tisknouc ramena:
„Pro Kristovu drahou muku!“
klesá smyslů zbavena.*

*Tu slyš: jedna - druhá - třetí -
poledne zvon udeří;
klikla cvakla, dvéře letí -
táta vchází do dveří.*

*Ve mdlobách tu matka leží,
k nadržám dítě přimknuté;
matku vzkřísil ještě stěží,
avšak dítě - zalknuté.*

ZLATÝ KOLOVRAT

I

*Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede z lesa pán,
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.*

*A před chalupou s koně hop
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola hej ! otevřte mi dvěře,
zbloudil jsem při lovení zvěře,
dejte vody pít!“*

*Vyšla dívčina jako květ,
neviděl také krásy svět;
přinesla vody ze studnice,
stydlivě sedla u přeslice,
předla, předla len.*

*Pán stojí, nevěda, co chtěl,
své velké žízně zapomněl;
diví se tenké, rovné niti,
nemůže oči odvrátiti
z pěkné přadleny.*

*„Svobodna-li jest ruka tvá,
ty musíš býti žena má!“
dívčinu k boku svému vine -
„Ach pane, nemám vůle jiné,*

než jak máti chce.“

„A kde je, děvče, máti tvá?

Nikohoť nevidím tu já.“ -

*“Ach pane, má nevlastní máti
zejtra se s dcerou domů vrátí,
vyšly do města.“*

II

*Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede zase pán;
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
přímo k chaloupce.*

*A před chalupou s koně hop
a na chalupu: klop, klop, klop!*

*„Hola! otevřte, milí lidi,
ať oči moje brzo vidí
potěšení mé!“*

Vyšla babice, kůže a kost:

„Hoj, co nám nese vzácný host?“

*„Nesu ti, nesu v domě změnu,
chci tvoji dceru za svou ženu,
tu tvou nevlastní.“*

„Hoho, panáčku, div a div,

kdo by pomyslíl jaktěživ?

*Pěkně vás vítám, vzácný hoste
však ani nevím, pane, kdo jste?*

Jak jste přišel k nám?“

*„Jsem této země král a pán,
náhodou včera zavolán:
dám tobě stříbro, dám ti zlato,
dej ty mně svoji dceru za to,
pěknou přadlenu.“*

*„Ach pane králi, div a div,
kdo by se nadál jaktěživ?
Vždyť nejsme hodny, pane králi,
kéž bychom záslužněji stály
v milosti vaší!*

*Ale však radu, radu mám:
za cizí - dceru vlastní dám;
jeť podobna té druhé právě
jak oko oku v jedné hlavě -
její nit - hedbáv!“*

*„Špatná je, babo, rada tvá,
vykonej, coť poroučím já:
zejtra, až den se ráno zjasní,
provodiš dceru svou nevlastní
na královský hrad!“*

III

*„Vstávej, dceruško, již je čas,
pan král již čeká, bude kvas;
však jsem já ani netušila -
nu bodejž dobře pořídila*

v královském hradě!“

*„Stroj se, sestřičko moje, stroj,
v královském hradě bude hoj;
vysoko jsi se podívala,
nízko mne, hleděte, zanechala -
nu jen zdráva bud!“*

*„Pojď již, Dorničko naše, pojď,
aby se nehněval tvůj choť;
až budeš v lese na rozhraní,
na domov nevzpomeneš ani -
pojď jen honem, pojď!“*

*„Matko, matičko, řekněte
nač s sebou ten nůž béřete?“ -
Nůž bude dobrý - někde v chladu
vypíchnem oči zlému hadu -
pojď jen honem, pojď!“*

*„Sestro, sestřičko, řekněte,
nač tu sekeru nesete?“
„Sekera dobrá - někde v keři
useknem hnáty lité zvěři -
pojď jen honem, pojď!“*

*A když již přišly v chlad a keř:
„Hoj, ty jsi ten had, tys ta zvěř!“
Hory a doly zaplakaly,
kterak dvě ženy nakládaly
s pannou ubohou!*

*„Nyní se s panem králem těš,
těš se s ním, kterakkoli chceš:
objímej jeho svěží tělo,
pohlížej na to jasné čelo,
pěkná přadleno!“*

*„Mamičko, kterak udělám,
kam oči a ty hnáty dám?“ -
“Nenechávej jich podle těla,
ať někdo jich zas nepřidělá -
radš je s sebou vem.“*

*A když již zašly za tu chvoj:
„Nic ty se, dcero má, neboj,
však jsi podobna té tam právě
jak oko oku v jedné hlavě -
neboj ty se nic!“*

*A když již byly hradu blíž,
pan král vyhlíží z okna již;
vychází s pány svými v cestu,
přivítá matku i nevěstu,
zrady netuše.*

*I byla svatba - zralý hřích,
panna nevěsta samý smích;
i byly hody, radování,
plesy a hudby bez ustání
do sedmého dne.*

A když zasvítal osmý den,

*král musí jíti s vojsky ven:
„Měj se tu dobře, paní moje,
já jedu do krutého boje,
na nepřítele.*

*Navrátím-li se z bitvy zpět,
omladne naší lásky květ!
Zatím na věrnou mou památku
hled' sobě pilně kolovrátku,
pilně doma před!“*

IV

*V hluboké pusté křovině
jak se tam vedlo dívčině?
Šest otevřených proudů bylo,
z nichž se jí živobyť lilo
na zelený mech.*

*Vzešlo jí náhle štěstí moc,
nynčko jí hrozí smrti noc:
tělo již chladne, krev se sedá -
běda té době, běda, běda,
když ji spatřil král!*

*A tu se z lesních kdesi skal
stařeček nevídaný vzal:
šedivé vousy po kolena -
to tělo vloživ na ramena
v jeskyni je nes.*

„Vstaň, mé pachole, běž, je chvat,

*vezmi ten zlatý kolovrat:
v královském hradě jej prodávej,
za nic jiného však nedávej
nežli za nohy.“ -*

*Pachole v bráně sedělo,
zlatý kolovrat drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Kéž bych ten kolovrátek měla
z ryzího zlata!*

*Jděte se, matko, pozeptat,
zač je ten zlatý kolovrat?“
„Kupte, paničko, drahý není,
můj otec příliš nevycení:
za dvě nohy jest.“*

*„Za nohy? Ajaj, divná věc!
Ale já chci jej mítí přec:
jděte, mamičko, do komory,
jsou tam ty nohy naší Dory,
dejte mu je zaň.“*

*Pachole nohy přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. -
Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako bývalo.“*

*A ránu k ráně přiložil,
a v nohou oheň zas ožil,*

*a v jeden celek srostlo tělo,
jako by vždycky bylo celo,
bez porušení.*

*„Jdi, mé pachole, k polici,
vezmi tu zlatou přeslici:
v královském hradě ji prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za ruce.“ -*

*Pachole v bráně sedělo,
přeslici v rukou drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Och, kéž bych tu přesličku měla
ke kolovrátku!*

*Vstaňte, mamičko, z lavice,
ptejte se, zač ta přeslice?“ -
„Kupte, paničko, drahá není,
můj otec příliš nevycení,
za dvě ruce jest.“*

*„Za ruce!?! Divná, divná věc!
Ale já ji chci mítí přec:
jděte, mamičko, do komory,
jsou tam ty ruce naší Dory,
přineste mu je.“*

*Pachole ruce přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. -
„Podej mi, chlapče, živé vody,*

*necht' bude tělo beze škody,
jako bývalo.“*

*A ránu k ráně přiložil,
a v rukou oheň zas ožil;
a v jeden celek srostlo tělo,
jako by vždycky bylo celo,
bez porušení.*

*„Skoč, hochu, na cestu se měj,
mám zlatý kužel na prodej:
v královském hradě jej prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za oči.“ -*

*Pachole v bráně sedělo,
zlatý kuželík drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Kéž bych ten kuželíček měla
na tu přesličku!*

*Vstaňte, mamičko, jděte zas,
ptejte se, zač ten kužel as?“ -
“Za oči, paní, jinak není,
tak mi dal otec poručení,
za dvě oči jest.“*

*„Za oči!? Neslýchaná věc!
A kdo je, chlapče, tvůj otec?“ -
„Netřeba znáti otce mého:
kdo by ho hledal, nenajde ho,*

jinak přijde sám.“ -

*„Mámo, mamičko, co počít?
A já ten kužel musím mít!
Jděte tam zase do komory,
jsou tam ty oči naší Dory,
ať je odnese.“*

*Pachole oči přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. -
“Podej mi, chlapče, živé vody,
necht' bude tělo beze škody,
jako kdy prve.“*

*A oči v důlky položil,
a zhaslý oheň zas ožil;
a panna vůkol pohlížela -
však nikoho tu neviděla,
než se samotnu.*

V

*A když byly tři neděle,
král jede z vojny vesele:
„A jak se máš, má paní milá,
a zdalis pamětliva byla
mých posledních slov?“*

*„Och, já je v srdci nosila,
a hleděte, co jsem koupila:
jediný mezi kolovraty,
přeslící, kužel - celý zlatý,*

vše to z lásky k vám!“

„Pojď se, má paní, posadit,
upřed' mi z lásky zlatou nit.“ -
Ke kolovrátku chutě sedla,
jak zatočila, celá zbledla -
běda, jaký zpěv!

„Vrrr - zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
nevlastní sestru jsi zabila,
údův a očí ji zbavila -
vrrr - zlá to nit!“

„Jaký to kolovrátek máš?
A jak mi divně na něj hráš!
Zahraj mi, paní, ještě znova,
nevím, co chtějí tato slova:
před', má paní, před'!“

Vrrr - zlou to předeš nit!
Chtěla jsi krále ošidit:
pravou nevěstu jsi zabila
a sama ses jí učinila -
vrrr - zlá to nit!“

„Hó, strašlivě mi, paní, hráš!
Nejsi tak, jak se býti zdáš!
Zahraj mi, paní, do třetice,
abych uslyšel ještě více:
před', má paní, před'!“

*„Vrrr - zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
sestra tvá v lese, v duté skále,
ukradla jsi jí chotě krále -
vrrr - zlá to nit!“*

*Jak ta slova král uslyšel,
skočil na vrance, k lesu jel;
hledal a volal v širé lesy:
„Kdes, má Dorničko, kde jsi, kde jsi,
kdes, má rozmilá?“*

VI

*Od lesa k hradu polí lán,
hoj jede, jede s paní pán;
na vraném bujném jedou koni,
vesele podkovičky zvoní,
na královský hrad.*

*I přišla svatba zase zpět,
panna nevěsta jako květ;
i byly hody, radování,
hudby a plesy bez ustání
po tři neděle.*

*A což ta matka babice?
A což ta dcera hadice? -
Hoj, vyjí čtyři vlci v lese,
každý po jedné noze nese
ze dvou ženských těl.*

*Z hlavy jim oči vyňaty,
ruce i nohy uťaty:
co prve panně udělaly,
toho teď na se dočekaly
v lese hlubokém.*

*A což ten zlatý kolovrat?
Jakou teď píseň bude hrát?
Jen do třetice zahrát přišel,
pak ho již nikdo neuslyšel,
ani nespátřil.*

ŠTĚDRÝ DEN

I

*Tma jako v hrobě, mráz v okna duje,
v světnici teplo u kamem;
v krbu se svítí, stará podřimuje,
děvčata předou měkký len.*

*„Toč se a vrč, můj kolovrátku,
ejhle adventu již nakrátku
a blízko, blizoučko Štědrý den!*

*Mílotě děvčeti přísti, mílo
za smutných zimních večerů;
neb nebude darmo její dílo,
tu pevnou chová důvěru.*

*I přijde mládenec za pilnou pannou,
řekne: Pojd' za mne, dívko má,
budiž ty mi ženkou milovanou,
věrným ti mužem budu já.*

*Já tobě mužem, ty mně ženkou,
dej ruku, děvče rozmilé! -
A dívka, co předla přízi tenkou,
svatební šije košile.*

*Toč se a vrč, můj kolovrátku,
však jest adventu již nakrátku
a přede dveřmi Štědrý den!“*

II

*Hoj, ty Štědrý večere,
ty tajemný svátku,
cože komu dobrého
neseš na památku?*

*Hospodáři štědrovku,
kravám po výslužce;
kohoutovi česneku,
hrachu jeho družce.*

*Ovocnému stromoví
od večere kosti
a zlatoušky na stěnu
tomu, kdo se postí.*

*Hoj, já mladá dívčina,
srdce nezadané:
mně na mysli jiného,
jiného cos tane.*

*Pod lesem, ach pod lesem,
na tom panském stavě,
stojí vrby stařeny,
sníh na šedé hlavě.*

*Jedna vrba hrbatá
tajně dolů kývá,
kde se modré jezero
pod ledem ukrývá.*

*Tu prý dívce v půlnoci,
při luně pochodni,
souzený se zjeví
hoch ve hladině vodní.*

*Hoj, mne půlnoc neleká,
ani liché vědy:
půjdu, vezmu sekeru,
prosekám ty ledy.*

*I nahlédnu v jezero
hluboko - hluboko,
milému se podívám
pevně okem v oko.*

III

*Marie, Hana, dvě jména milá,
panny jak jarní růže květ:
která by z obou milejší byla,
nikdo nemůže rozumět.*

*Jestliže jedna promluví k hochu,
do ohně by jí k vůli šel;
pakli se druhá usměje trochu -
na první zas by zapomně!! -*

*Nastala půlnoc. Po nebi šíře
sbor vysypal se hvězdiček
jako ovečky okolo pastýře,
a pastýř jasný měsíček.*

*Nastala půlnoc, všech nocí máti,
půlnoc po Štědrém večeru;
na mladém sněhu svěží stopu znáti
ode vsi přímo k jezeru.*

*Ta jedna klečí, nad vodou líčko;
ta druhá stojí podle ní:
„Hano, Haničko, zlaté srdíčko,
jaké tam vidíš vidění?“*

*„Ach, vidím domek - ale jen v šere -
jako co Václav ostává -
však již se jasní - ach, vidím dvěře,
ve dveřích mužská postava!*

*Na těle kabát zeleni temné,
klobouk na stranu - znám jej, znám!
Na něm ta kytka, co dostal ode mne -
můj milý bože! Václav sám!!“*

*Na nohy skočí, srdce jí bije,
druhá přikleká vedle ní:
„Zdař bůh, má milá, zlatá Marie,
jaké ty vidíš vidění?“*

*„Ach, vidím, vidím - je mlhy mnoho,
všecko je mlhou zatmělé;
červená světla blýskají z toho -
zdá mi se býti v kostele.*

Něco se černá mezi bílými -

*však mi se rozednívá již: -
jsou to družičky, a mezi nimi proboha!
rakev - černý kříž!“*

IV

*Vlažný větřík laškuje
po osení mladém;
sad i pole květovým
přioděny vnadem;
zazněla hudba od kostela zrána
a za ní hejsa! kvítím osypána
jede svatba řadem.*

*Švárný ženich jako květ
v kole svatebčanů,
kabát tmavě zelený,
klobouk v jednu stranu:
tak viděla jej v osudné té době,
tak si ji nyní domů vede k sobě,
švárnou ženku Hanu.*

*

*Zašlo léto. Přes pole
chladné větry vějí.
Zvoní hrana. Na marách
tělo vynášejí:
bílé družičky, planoucí svíce;
pláč, bědování, trouby hlaholíce
z hlubokosti znějí:
Miserere mei!*

*Koho věnec zelený,
koho v rakvi kryje?
Umřela, ach umřela
panenská lilie!
Vykvětla, jak by zalívána rosou,
uvadla, jak by podsečena kosou -
ubohá Marie!*

V

*Nastala zima, mráz v okna duje,
v světnici teplo u kamem;
v krbu se svítí, stará polehuje,
děvčata zase předou len.*

*„Toč se a vrč, můj kolovrátku,
však jest adventu zase nakrátku
a nedaleko Štědrý den!*

*Ach ty Štědrý večere
noci divoplodné,
když si na tě vzpomenu,
k srdci mne to bodne!*

*Seděly jsme také tak
loni pohromadě:
a než rok se obrátil,
dvě nám chybí v řadě!*

*Jedna, hlavu zavitou,
košiličky šije;
druhá již tři měsíce*

*v černé zemi hnije,
ubohá Marie!*

*Seděly jsme také tak,
jako dnes a včera:
a než rok se obrátí -
kde z nás bude která?*

*Toč se a vrč, můj kolovrátku,
všeckoť ve světě jen na obrátku
a život lidský jako sen!*

*Však lépe v mylné naději snítí,
před sebou čirou temnotu,
nežli budoucnost odhaliti,
strašlivou poznati jistotu!“*

HOLOUBEK

*Okolo hřbitova
cesta úvozová;
šla tudy, plakala
mladá, hezká vdova.*

*Plakala, želela
pro svého manžela:
neb tudy naposled
jej doprovázela. -*

*Od bílého dvora
po zelené louce
jede pěkný panic,
péro na klobouce.*

*„Neplač, nenaříkej,
mladá, hezká vdovo,
škoda by tvých očí,
slyš rozumné slovo.*

*Neplač, nenaříkej,
vdovo, pěkná růže,
a když muž ti umřel,
vezmi mne za muže.“ -*

*Jeden den plakala,
druhý ticho minul,
třetího žel její
pomalu zahynul.*

*V tém dni umrlého
z mysli vypustila:
než měsíc uplynul,
k svatbě šaty šila.*

*Okolo hřbitova
veselejší cesta:
jedou tudy, jedou
ženich a nevěsta.*

*Byla svatba, byla
hlučná a veselá:
nevěsta v objetí
nového manžela.*

*Byla svatba, byla,
hudba pěkně hrála:
on ji k sobě vinul,
ona jen se smála.*

*Směj se, směj, nevěsto,
pěkně ti to sluší:
nebožtík pod zemí,
ten má hluché uši!*

*Objímej milého,
netřeba se bátí:
rakev dosti těsná -
ten se neobráť!*

Líbej si je, líbej,

*ty žádané líce:
komus namíchala,
neobživne více! -*

*Běží časy, běží,
všecko s sebou mění:
co nebylo, přijde
co bývalo, není.*

*Běží časy, běží,
rok jako hodina:
jedno však nemizí:
pevněť stojí vina.*

*Tři roky minuly,
co nebožtík leží;
na jeho pahorku
tráva roste svěží.*

*Na pahorku tráva,
u hlavy mu doubek,
na doubku sedává
běloučkový holoubek.*

*Sedává, sedává,
přežalostně vrká:
každý, kdož uslyší,
srdce jemu puká.*

*Nepuká tak jiným
jako jedné ženě:
z hlavy si rve vlasy,
volá uděšeně:*

*„Nehoukej, nevolej,
nehuč mi tak v uši:
tvá píseň ukrutná
probodá mi duši!*

*Nehoukej, nežaluj,
hlava se mi točí;
aneb mi zahoukej,
ať se mi rozskočí!“ -*

*Teče voda, teče,
vlna vlnu stíhá
a mezi vlnami
bílý šat se míhá.*

*Tu vyplývá noha,
tam zas ruka bledá:
žena nešťastnice
hrobu sobě hledá!*

*Vytáhli ji na břeh,
zahrabali skrytě,
kde cesty pěšiny
křížují se v žitě.*

Nižádného hrobu

*jí býti nemělo:
jen kámen veliký
tlačí její tělo.*

*Však nelze kamenu
tak těžko ležeti,
jako jí na jménu
spočívá prokletí!*

ZÁHOŘOVO LOŽE

I

Šedivé mlhy nad lesem plynou,
jako duchové vlekouce se řadem;
jeřáb ulétá v krajinu jinou -
pusto a nevlídno ladem i sadem.
Vítr od západu studeně věje
a přižloutlé listí tichou píseň pěje.
Známá tě to píseň; pokaždéť v jeseni
listové na dubě šepcí ji znova:
ale málokdo pochopuje slova,
a kdo pochopí, do smíchu mu není.

Poutníče neznámý v hábitě šerém,
s tím křížem v ruce na dlouhé holi
a s tím růžencem - kdo jsi ty koli,
kam se ubíráš nyní podvečerem?
Kam tak pospícháš? Tvá noha bosa,
a jeseň chladná - studená rosa:
zůstaň zde u nás, jsmeť dobří lidi,
dobréhoť hosta každý rád vidí. -

Poutníče milý! - Než tys ještě mladý,
ještě vous tobě nepokrývá brady
a tvoje líce jako pěkné panny -
ale což tak bledé a smutně zvadlé,
a tvoje oči v důlky zapadlé!
Snad je ve tvém srdci žel pochovaný?
Snad že neštěstí tvé tělo svíží
lety šedivými dolů k zemi níží?

*Mládenče pěkný, nechod' za noci,
možné-li, budem rádi ku pomoci,
a přinejmenším snad potěšíme.
Jen nepomíjej, pojd', pohov tělu:
není' bez léku nižádného želu
a mocný balzám v důvěře dříme. -*

*Nic neslyší, neví, aniž oko zvedne,
není' ho možné ze snů vytrhnouti!
A tam již zachází v chrastině jedné:
pánbůh ho posilň na jeho pouť!*

II

*Daleké pole, široké pole,
předlouhá cesta přes to pole běží,
a podle cesty pahorek leží,
a dřevo štíhlé stojí na vrchole:
štíhlát' to jedlice - však beze snětí,
jen malá příčka svrchu přidělána
a na té příčce přibitý viděti rozpjatý obraz Krista Pána.
Hlavu krvavou vpravo nakloňuje,
ruce probité roztahuje v šíři:
v dvě světa strany jimi ukazuje,
v dvě strany protivné, jakož cesta míří:
pravou na východ, kdež se světlo rodí,
levou na západ, kdež noc vojevodí.
Tam na východě nebeská je brána,
tam u věčném ráji bydlí boží svatí;
a kdo dobře činí, čáka jemu dána,
že se tam s nimi též bude radovati.*

*Ale na západě jsou pekelná vrata,
tam plane mořem síra i smola.
tam pletou d'áblové, zlá rota proklatá,
zlořečené duše v ohnivá kola.
Vpravo, Kriste Pane, tam dej nám dospěti,
však od levice vysvobod' své děti!*

*Tu na tom pahorku leže na kolenou
náš mladý poutník v ranním světla kmitu,
okolo kříže ruku otočenou,
vroucně objímá dřevo beze citu.
Brzy cos šepce, slzy roně z oka,
brzy zase vzdychá - těžce, zhluboka. -*

*Takto se loučí od své drahé panny
mládenec milý v poslední době,
ubíraje se v cizí světa strany,
aniž pak věda, sejdou-li se k sobě;
ještě poslední vroucí obejmutí,
ještě políbení jako plamen žhoucí:
již měj se tu dobře, dívko přežádoucí,
chvilke nešťastná pryč odtud mne nutí! -*

*Tvář jako stěna, pohledění ledné,
ale v srdci plamen zhoubný, divoký,
náhle se poutník ze země zvedne
a k západu rychlé zaměří kroky. -*

*Brzy potom zmizel v hustém lesa proutí:
pánbůh ho potěš na jeho poutí!*

III

*Stojí, stojí skála v hlubokém lese,
podle ní cesta v habrovém houští,
a na té skále dub velikán pne se,
král věkovitý nad věčnou pouští:
k nebesům holé vypínaje čelo,
zelená ramena drží na vše strany;
tuhý oděv jeho hromem rozoraný
a pod oděvem vyhnilé tělo:
dutina prostranná, příhodná velmi -
pohodlný nocleh lité lesní šelmy!*

*A hle, pod tím dubem na mechovém loži
čí je ta postava veliká, hrozná?
Zvíře, či člověk v medvědí koži?
Sotva kdo člověka v tom stvoření pozná!
Tělo jeho - skála na skále ležící,
údy jeho - svaly dubového kmene,
vlasy a vousy vjedno splývající
s ježatým obočím tváří začazené;
a pod obočím zrak bodající,
zrak jedovatý, podobný právě
zraku hadímu v zelené trávě.
Kdo je ten člověk? A to mračné čelo,
jakými obmysly se jest obestřelo?
Kdo je ten člověk? Co chce v této poušti? -*

*Nic se mne neptej, ohledni se v houští
z obé strany cesty; zeptej se těch kostí,
ježto tu leží práchnivějíce;*

*zeptej se těch černých, nevlídných hostí,
ježto tu krákají obletující:
ti mnoho viděli - ti vědí více!*

*Tu však muž lesní z lože svého skočí,
zrak upřený v cestu divoce plane;
kyjem ohromným nad hlavou točí
a skok za skokem prostřed cesty stane.*

*Kdo přichází cestou? - V hábitě mládenec,
kříž maje v ruce, za pasem růženec! -
Utec, mládenče, obrať se zpátky!
Tvá cesta v jistou tebe smrt uvádí.*

*Životě lidský i beztoho krátký,
a škoda tvého panenského mládí!
Obrať se, utíkej, co ti síla stačí,
dokud kyj ohromný na tě nepřikvačí
a neroztříští tvou hlavičku v kusy! -*

*Neslyší, nevidí, v želu svém hlubokém
jde dále před se povlovným krokem,
kde života svého pozbytí musí. -*

„Stůj, červe, kdo jsi, kam tě cesta vede?“

*Zastavil se poutník, zvedna líce bledé:
„Jsem zatracenec,“ - odpovídá tiše -
“do pekla cesta má, do satanské říše!“*

„Hoho, do pekla? - Čtyřicáté léto,

*co již tu sedím, mnoho jsem slyšival,
mnoho vidíval, ale písňě této
potud mi nikdo ještě nezazpíval! -
Hoho, do pekla? Neřeba ti kroků,
sám tě tam dopravím, nevzdechneš ani! -
Však až se naplní můj počet roků,
přijdu snad za tebou také na snídání!“ -*

*„Nic ty se nerouhej milosti boží!
Dříve než jsem viděl den života prvý,
zapsán jsem peklu otce svého krví
klamem d'ábelským - pro pozemské zboží.
Milost boží velká, a znamení kříže
zlámeť i strašlivé pekelné mříže,
porazí satana se vší jeho mocí!
Milost boží velká, ta ráčí dáti,
že se slabý poutník co vítěz navrátí,
dobuda zápisu z pekelné noci.“ -*

*„Co pravíš? - Za těch let, za čtyřiceti,
bez počtu jsem jich do pekla sklátil,
však se ještě nikdo zpátky nenavrátil! -
Slyš, červe, jsi mladé, heboučké pleť,
byl bys mi dobře, místo tuhé zvěři,
za malou pochoutku dnes na večeri;
ale pustím tě - nechám tebe jíti -
však ještě nikdo, co jich tu šlo koli,
neušel mojí sukovité holi! -
Pustím tě, červe, ale to chci míti:
přisahej, že potom věrně mi povíš,
co v pekle uvidíš a čeho se dovíš.“*

*I vztýčil se poutník, a vysoko zdviže
hůl svou poutnickou se znamením kříže:
„Přisáhám na kříže svatého slávu,
že ti z pekla věrnou přinesu zprávu!“*

IV

*Minula zima, sníh na horách taje,
v údolích povodeň od sněhu a deště;
jeřáb se vrací z dalekého kraje,
avšak náš poutník nepřichází ještě.*

*V zeleň oděly se v lese ratolesti,
fiala pode křem milou vůni dýše,
slavík vypravuje dlouhé pověsti,
ale žádná zpráva z pekelné říše.*

*Ušlo jaro - léto; již se dnové krátí,
povětrí chladne, listí opadává,
z pekla však žádná, žádná nejde zpráva.
Zdali se poutník přece ještě vrátí?
Zdali nekleslo cestou jeho tělo?
Zdali ho peklo v sobě nepozřelo? -*

*Lesní muž pod dubem z vysokého stanu
škaredě pohlíží v západní stranu;
sedí a bručí: „Co jich tu šlo koli,
neušel nikdo mé sukovité holi!
Jen jednoho jsem na slovo vsadil,
jen toho jednoho - a ten mne zradil!“ -*

„Ó nezradil tebe!“ - ozval se týmž časem

*podle muže poutník povýšeným hlasem;
postava přímá, oko přísné, smělé,
studený poklid na jeho čele
a z jeho bledé, ušlechtilé tváře
jako by planula slunečná záře.*

*„Nezradil jsem tebe, přísahou ztuha
zavázal jsem se ti, hříšný boží sluha;
a nyní přísahám ještě tobě znova:
přísahám na kříže svatého slávu,
že tobě věrnou z pekla nesu zprávu!“*

*Zachvěl se muž lesní, slyše tato slova,
a vyskočil vzhůru, sáhna po své zbroji;
avšak jako bleskem omráčený stojí -
nesneseť zrak jeho zraku poutníkova.*

*„Tuto sed' a slyš, pověsti hrůzy
zvěstuji tobě po pekelné chůzi;
o hněvu božím slovo moje svědčí,
ale milost božská neskončeně větší!“*

*Vypravuje poutník, co v pekle spatřil:
moře plamenův - břídké ďáblův pluky;
a kterak se život s věčnou smrtí sbratřil
na věčné, vždy nové zatracencův muky. -*

*Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova - jen před sebe hledí.
Vypravuje poutník, co v pekle slyšel:
úspěšné nářky - zlořečené klení -*

*volání pomoci - však nikoho není,
kdo by tu potěšil, kdo k pomoci přišel,
jen věčná kletba, věčné zatracení! -*

*Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova - jen před sebe hledí.*

*Vypravuje poutník, jak znamením kříže
přinutil satana, pekelné kníže,
rozkázati d'áblu, strůjci klamu zlého,
aby zase vrátil krví psanou blánu.
Protivil se d'ábel pekelnému pánu,
nevrátil zápisu dle rozkazu jeho.*

*Rozlítil se satan a v zlosti své velí:
„Vykoupejte jeho v pekelné koupeli!“
Učinila rota dle jeho rozkazu,
připravila lázeň z ohně a mrazu:
z jedné strany hoří jako uhel vzňatý,
z druhé strany mrzne v kámen ledovatý;
a když vidí rota míru naplněnu,
obrací zmrzlinu opak do plamenů.
Strašlivě řve d'ábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul satan, rota odstoupila,
a síla zas nová d'ábla oživila.
Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. -*

*Rozlítiv se satan, káže ve svém hněvu:
„Nuže ať obejme pekelnou děvku!“ -*

*A byla ta děva z železa skuta,
rámě vztažené k toužebné milosti:
přivinula d'ábla na svá prsa krutá,
a zdrceny jsou všechny jeho kosti.
Strašlivě řve d'ábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul satan, panna povolila,
a síla zas nová d'ábla oživila.
Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. -*

*I zařičel satan poslední své slovo:
„Uvrzte jeho v lože Záhořovo!“ -*

*„V lože Záhořovo? V Záhořovo lože?“ -
volá v uděšení muž divý v lese,
hrozná tělo jeho osikou se třese
a pot vyráží z tuhé čela kože.
„Lože Záhořovo! - Záhoř je to jméno,
od matky mé někdy často vysloveno,
když učivala mne plésti rohože,
když mi rohožemi na mechu stlávala
a vlčí kožinou mne přikrývala.
A nyní v pekle Záhořovo lože -?
Však pověz mi ty - ty sluho boží,
co čeká Záhoře na pekelném loži?“ -*

*„Spravedliva jest pomsty boží ruka,
leč ukryto věčné jeho usouzení:
neznámáť mi sice tvá pekelná muka,
ale tvých zločinů nic menší není.*

*Nebo věz, že ďábel, slyše ona slova,
zhroziv se pokuty lože Záhořova,
krvavý zápis vrátil bez prodlení!“ -*

*Stoletá sosna na chlumové stráni
hrdě vypíná k nebi své témě:
i přijde sekera, sosna hlavu sklání,
a těžkým pádem zachvěje se země.*

*Divoký tur lesní v bujnosti své síly
z kořene vyvrací mocná v lese dřeva;
proboden oštěpem, potácí se chvíli,
a padne, v bolesti smrtelné řeva. -*

*Takto muž lesní. Poražen tou zvěstí
na zemi klesá ve smrtelném strachu;
řve a svíjí se, bije v hlavu pěstí,
nohy poutníkovy objímaje v prachu:
„Smiluj se, pomoz, pomoz, muži boží,
nedej mi dospěti k pekelnému loži!“ -*

*„Nemluv takto ke mně, červ jsem, roveň tobě,
bez milosti boží ztracen věčně věkův:
k ní ty se obrať, od ní prose lékův,
a čiň pokání v pravé ještě době.“ -*

*„Kterak mám se káti? Viz tu na mé holi
ty řady vrubův, co jich tu jest kolí -
spočti je, můžeš-li - ta známka každá,
každý ten vrubek jest jedna vražda!“ -*

*I zvedne poutník, k zemi se nakloně,
hůl Záhořovu - kmen mocné jabloně -
a zarazí ji v tvrdé skály témě
jako tenký proutek do zorané země.*

*„Tu kleč přede svědkem svých hrozných činů,
kleč ve dne v noci, ukrutný zlosynu!
Času nepočítej, nedbej žízně, hladu,
jedno počítej svých zločinů řadu,
lituj a pros boha, aby smazal vinu.
Vina tvá jest velká, těžká, bez příkladu:
bez příkladu budiž i tvoje pokání,
a bez konce jest boží smilování!
Tu kleč a čekej - až se v jedné době
z milosti boží vrátím zase k tobě.“*

*Takto dí poutník, a jde cestou dále. -
A Záhoř klečí, klečí neustále;
klečí ve dne, v noci - nepije, nejí;
vzdychaje božího prosí smilování. -
Den po dni mine; již i sních se shání,
ledové mrazy již již přicházejí;
a Záhoř klečí, prosit nepřestává -
ale na poutníka darmo očekává,
ten nepřichází, nevrací se k němu.
Bůh budiž milostiv muži kajícímu!*

V

*Devadesáte let přeletělo světem;
mnoho se zvrátilo zatím od té chvíle:
kdo onoho času býval nemluvnětem,*

jest nyní starcem, do hrobu se chýle.

*Avšak málo jich dozrálo k té době,
ostatní všickni jsou schováni v hrobě.
Jiné pokolení - cizí obličej -
vše ve světě cizí, kam se člověk děje;
jen to slunéčko modravého nebe,
jenom to nižádné proměny nevzalo;
a jako před věky lidi těšovalo,
tak i nyní ještě vždy blaží tebe!*

*Jest opět jaro. Vlažný větřík duje,
na lukách svěží kolébá se tráva;
slavík své pověsti opět vypravuje
a fialka novou zas vůni vydává.*

*Habrovým stínem hlubokého lesa
dvé poutníků se cestou ubírá:
shrbený stařeček, v ruce berlu nesa,
berlu biskupskou, věkem již se třesa,
a pěkný mládenec, ten jej podepírá.*

*„Posečkej, synu můj, rád bych odpočinul,
odpočinutí si má duše žádá!
Rád bych se již k otcům zesnulým přivinul,
ale milost boží jinak mi ukládá.
Milost boží velká, ta sluhu svého
mocně provedla skrz pekelnou bránu,
v úradě svém svatém povýšila jeho;
a protož duše má dobrořečí Pánu.
Pevně jsem doufal v tebe, Hospodine:*

*dejž, ať tvá sláva na zemi spočine! -
Synu můj, žízním, ohledni se vůkol:
tuším, ač není-li mdlých smyslů mámení,
tuším, že mi blízké najdeš občerstvení,
aby byl dokonán můj života úkol.“*

*Odešel mládenec, v lesní zašel strany,
zdali by kde našel pramen uchovaný.
I dere se houštím, kráčí dál a dále,
až i se prodere k mechovité skále.
Ale tu náhle noha jeho stane
a jako světluška večer létající
leskne se podiv v pěkné jeho líci:
divněť neznámá vůně k němu vane,
vůně nevýslovná, neskončené vnady,
jako by v rajské vstupoval sady.
A když pak mládenec skrze husté chvoji
vzhůru se prodere a na skálu vkročí,
věc nepodobnou vidí jeho oči:
a holé skále strom košatý stojí,
strom jabloňový, v šíř se rozkládaje,
na něm ovoce divné krásy zraje -
jablka zlatá - a z nich se nese
ta rajská vůně vůkol po všem lese.*

*I zplesalo srdce v mládencovu těle
a zrak jeho čilý jiskřil se vesele:
„Ach jistě, jistě, bůh dobrotivý
stařečkovi k vůli tu své činí divy:
pro posilu jemu - místo chladné vody -
pustá v lese skála rajské nese plody.“*

*Ale jak s ochotou po jablku sáhne,
tak s uleknutím ruku zas odtáhne.*

*„Ty nech, netrhej - však jsi nesázal!“
hlas dutý, hluboký káže jemu ztuha,
blízký hlas, jako by ze země vycházel,
neb nikdež vůkol neviděti druha.
Jen pařez veliký stojí vedle něho,
po němž ostružiny s mechem se vinou,
a podál zbytky dubu prastarého,
kmen rozdrčený s šírou vyduťtinou.*

*Obešel jinoch peň, prohlíží dutinu,
obešel tu celou okolní krajinu:
však ani stopy nalézti nemoha,
že by tu kráčela kdy lidská noha,
všudež jen pouhou viděti pustinu.*

*„A snad se ucho mé obluzeno šálí?
Snad zvíře divoké zařvalo v dáli?
Snad od vody v skále zvuk onen pocházel,“
dí k sobě sám jinoch; a nedbaje zvuku,
opět po jablku vztahuje ruku.*

*„Ty nech, netrhej - však jsi nesázal!“
hlas dutý hřmotněji zapovídá zase.
A když se mládenec ohlédl po hlase,
hle, pařez veliký mezi ostružinou
hýbati se počne a z mechu se šinou
dlouhá dvě ramena, k jinochu měříce,
a nad rameny, jako smolné svíce*

*v mlhavé noci, dvě červených očí
zpod šedého mechu k němu se točí.*

*Zděsil se mládenec a znamením kříže
znamená se jednou, po druhé a třetí,
a jak vyplašené z hnízda ostříže,
nehledaje cesty, nevida obtíže,
přímo ze skály houštím dolů letí
a zkrvavený od ostrých snětí
na zemi padne k stařečkovi blíže.*

*„Ach pane, pane, zle je v tomto lese:
košatá jabloň na skále, na pláni,
a jabloň na jaře zralé plody nese,
a pařez veliký trhati je brání.
A ten pařez mluví, očima točí
a chytá ramenem, kdo k jabloni kročí:
ach pane, ďáblovo tu jest panování!“*

*„Mýlíš se, synu můj, tuto milost boží
své divy činí - budiž jemu sláva!
Vidím, že pout' moje již se dokonává,
rádost se tělo mé v zemi této složí! -
Ještě mi posluž naposled, můj synu,
doved' mne nahoru, na skalnou planinu.“*

*Učinil tak jinoch: napřed cestu klestí,
a potom stařečka po ní musil nésti. -*

*A když již přišli nahoru k jabloni,
aj, tu se pařez ke stařečku kloní,*

*vztahuje rámě vstříc a raduje se:
„Ach pane, pane můj, dlouhos nepřicházel:
hle, tvá sazenice již ovoce nese,
ach utrhni, pane, však sám jsi sázel.“ -*

*„Záhoří, Záhoří, pokoj budiž tobě:
pokoj ti přináším v poslední své době!
Bez míry, bez konce jest milost boží,
nás oba vytrhla pekelnému loži!
Propusť mne nyní již, jakož i já tebe:
necht' se tu popel náš vedle sebe složí,
a ducha necht' vezmou andělové z nebe!*

*Amen!“ dí Záhoř. A v tom okamžení
sesul se ve skrovnou prachu hromádku;
a jen ostružina na holém kamení
zůstala státi, jemu na památku.*

*Zároveň i stařec mrtev na zem klesá -
pouť jeho pozemská již dokonána! -
I zůstal mládenec sám uprostřed lesa,
by ještě vykonal vůli svého pána.*

*Leč nad hlavou jeho té samé chvíle
vznášejí se dvě holubice bílé;
v radostném plesu vznášejí se vzhůru,
až i se vznesly k andělskému kůru.*

VODNÍK

I

*Na topole nad jezerem
seděl vodník podvečerem:
„Sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.*

*Šiju, šiju si botičky
do sucha i do vodičky:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.*

*Dnes je čtvrtek, zejtra pátek -
šiju, šiju si kabátek:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.*

*Zelené šaty, botky rudé,
zejtra moje svatba bude:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije niť.“*

II

*Ráno, raníčko panna vstala,
prádlo si v uzel zavázala:
„Půjdu, matičko, k jezeru,
šátečky sobě vyperu.“*

*„Ach nechod', nechod' na jezero,
zůstaň dnes doma, moje dcero!*

*Já měla zlý té noci sen:
nechoď, dceruško, k vodě ven.*

*Perly jsem tobě vybírala,
bíle jsem tebe oblíkala,
v sukničku jako z vodních pěn:
nechoď, dceruško, k vodě ven.*

*Bílé šatičky smutek tají,
v perlách se slzy ukrývají,
a pátek nešťastný je den,
nechoď, dceruško, k vodě ven.“ -*

*Nemá dceruška, nemá stání,
k jezeru vždy ji cos pohání,
k jezeru vždy ji cos nutí,
nic doma, nic jí po chuti. -*

*První šáteček namočila -
tu se s ní lávka prolomila,
a po mladičké dívčině
zavířilo se v hlubině.*

*Vyvalily se vlny zdola,
roztáhnuly se v širá kola;
a na topole podle skal
zelený mužík zatleskal.*

III

*Nevesely, truchlivy
jsou ty vodní kraje,*

*kde si v trávě pod leknínem
rybka s rybkou hraje.*

*Tu slunéčko nezahřívá,
větřík nezavěje:
chladno, ticho - jako žel
v srdci bez naděje.*

*Nevesely, truchlivy
jsou ty kraje vodní;
v poloutmě a v polousvětle
mine tu den po dni.*

*Dvůr vodníkův prostranný,
bohatství v něm dosti;
však bezděky jen se v něm
zastavují hosti.*

*A kdo jednou v křišťálovou
bránu jeho vkročí,
sotva ho kdy uhlédají
jeho milých oči.*

*Vodník sedí mezi vraty,
spravuje své sítě
a ženuška jeho mladá
chová malé dítě.*

*„Hajej, dadej, mé děťátko,
můj bezděčný synu!
Ty se na mne usmíváš,*

já žalostí hynu.

*Ty radostně vypínáš
ke mně ručky obě;
a já bych se radš viděla
tam na zemi v hrobě.*

*Tam na zemi za kostelem
u černého kříže,
aby má matička zlatá
měla ke mně blíže.*

*Hajej, dadej, synku můj,
můj malý vodníčku!
Kterak nemám vzpomínati
smutná na matičku?*

*Starala se ubohá,
komu vdá mne, komu,
však ani se nenadála,
vybyla mne z domu!*

*Vdala jsem se, vdala již,
ale byly chyby:
starosvati - černí raci,
a družičky - ryby!*

*A můj muž - bůh polituj!
mokře chodí v suše
a ve vodě pod hrnčky
střádá lidské duše.*

*Hajej, dadej, můj synáčku
s zelenými vlásky!
Nevdala se tvá matička
ve přibyték lásky.*

*Obluzena, polapena
v ošemetné sítě,
nemá žádné zde radosti
leč tebe, mé dítě!“ -*

*„Co to zpíváš, ženo má?
Nechci toho zpěvu!
Tvoje píseň proklatá
popouzí mne k hněvu.*

*Nic nezpívej, ženo má!
V těle žluč mi kyne:
sic učiním rybou tebe
jako mnohé jiné!“ -*

*„Nehněvej se, nehněvej,
vodníku, můj muži!
Neměj za zlé rozdrcené,
zahozené růži.*

*Mladosti mé jarý štěp
přelomil jsi v půli;
a nic jsi mi po tu dobu
neučinil k vůli.*

Stokrát jsem tě prosila,

*přimlouvala sladce,
bys mi na čas, na kratičký,
dovolil k mé matce.*

*Stokrát jsem tě prosila
v slzí toku mnohém,
bych jí ještě naposledy
mohla dáti sbohem!*

*Stokrát jsem tě prosila,
na kolena klekla;
ale kůra srdce tvého
ničím neobměkla!*

*Nehněvej se, nehněvej,
vodníku, můj pane,
anebo se rozhněvej,
co díš, ať se stane.*

*A chceš-li mne rybou mítí,
abych byla němá,
učiň mne radš kamenem,
jenž paměti nemá.*

*Učiň mne radš kamenem
bez mysli a citu,
by mi věčně žel nebylo
slunečního svitu!“ -*

*„Rád bych, ženo, rád bych já
věřil tvému slovu;*

*ale rybka v širém moři -
kdo ji lapí znovu?*

*Nezbraňoval bych ti já
k matce tvojí chůze;
ale liché mysli ženské
obávám se tuze!*

*Nuže - dovolím ti já,
dovolím ti z důli;
však poroučím, ať mi věrně
splníš moji vůli.*

*Neobjímej matky své,
ani duše jiné;
sic pozemská tvoje láska
s nezemskou se mine.*

*Neobjímej nikoho
z rána do večera;
před klekáním pak se zase
vrátíš do jezera.*

*Od klekání do klekání
dávám lhůtu tobě;
avšak mi tu na jistotu
zůstaviš to robě.“*

IV

*Jaké, jaké by to bylo
bez slunéčka podletí?*

*Jaké bylo by shledání
bez vroucího objetí?
A když dcera v dlouhém čase
matku svou obejmě zase,
aj, kdo může za zlé míti
laskavému dítěti?*

*Celý den se v pláči těší
s matkou žena z jezera:
„Sbohem, má matičko zlatá!
Ach, bojím se večera!“ -
“Neboj se, má duše drahá,
nic se neboj toho vraha;
nedopustím, by tě v moci
měla vodní příšera!“ -*

*Přišel večer. - Muž zelený
chodí venku po dvoře;
dvěře klínem zastrčeny,
matka s dcerou v komoře.
„Neboj se, má drahá duše,
nic ti neuškodí v suše,
vrah jezerní nemá k tobě
žádné moci nahoře.“ -*

*Když klekání odzvonili,
buch buch! venku na dvěře:
„Pojď již domů, ženo moje,
nemám ještě večere.“ -
“Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu,*

*a co dřív jsi večeřival,
večeř zase v jezeře!“ -*

*O půlnoci buch buch! zase
na ty dvéře zpukřelé:*

*„Pojď již domů, ženo moje,
pojď mi ustlat postele.“ -*

*„Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu,
a kdo tobě prve stlával,
ať ti zase ustele!“ -*

*A potřetí buch buch! zase,
když se šeřil ranní svit:*

*„Pojď již domů, ženo moje,
dítě pláče, dej mu pít!“*

*„Ach matičko, muka, muka -
pro děťátko srdce puká!
Matko má, matičko zlatá,
nech mne, nech mne zase jít!“ -*

*„Nikam nechod', dcero moje,
zradu kuje vodní vrah;
ač že péči máš o dítě,
mně o tebe větší strach.*

*Vari, vrahu, do jezera,
nikam nesmí moje dcera;
a pláče-li tvé děťátko,
přines je sem na náš prah.“*

Na jezeře bouře hučí,

*v bouři dítě naříká;
nářek ostře bodá v duši,
potom náhle zaniká.
„Ach matičko, běda, běda,
tím pláčem mi krev usedá;
matko má, matičko zlatá,
strachuji se vodníka!“ -*

*Něco padlo. - Pode dveřmi
mok se jeví - krvavý;
a když stará otevřela,
kdo leknutí vypraví!
Dvě věci tu v krvi leží -
mráz po těle hrůzou běží:
dětská hlava bez tělíčka
a tělíčko bez hlavy.*

VRBA

*Ráno sedá ke snídání,
táže se své mladé paní:*

*„Paní moje, paní milá,
vždycky upřímná jsi byla,*

*vždycky upřímná jsi byla -
jednohos mi nesvěřila.*

*Dvě léta jsme spolu nyní -
jedno nepokoj mi činí.*

*Paní moje, milá paní,
jaké je to tvoje spaní?*

*Večer lehneš zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží.*

*Ani ruchu, ani sluchu,
ani zdání o tvém duchu.*

*Studené jest to tvé tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.*

*Aniž to maličké dítě,
hořce plačíc, probudí tě. -*

*Paní moje, paní zlatá,
zdali nemocí jsi jata?*

*Jestli nemoc ta závada
nech, ať přijde moudrá rada.*

*V poli mnoho bylin stojí,
snad některá tebe zhojí.*

*Pakli v býlí není síly,
mocné slovo neomýlí.*

*Mocné slovo mračna,
vodí v bouři lité chrání lodi.*

*Mocné slovo ohni káže,
skálu zdtří, draka sváže.*

*Jasnou hvězdu strhne z nebe:
slovo mocné zhojí tebe.“ -*

*„Ó pane můj, milý pane,
nechtěj dbáti řeči plané.*

*Co souzeno při zrození,
tomu nikdež léku není.*

*Co sudice komu káže,
slovo lidské nerozváže!*

*Ač bezduchá na svém loži,
vždy jsem přece v moci boží.*

Vždy jsem přece v boží moci,

jenž mne chrání každé noci.

*Ač co mrtvé mi je spáti,
ráno duch se zase vrátí.*

*Ráno zdráva vstáti mohu:
protož poruč pánu bohu!“ -*

*Darmo, paní, jsou tvá slova,
pán úmysl jiný chová.*

*Sedí babka při ohnisku,
měří vodu z misky v miskou,*

*dvanáct misek v jedné řadě.
Pán u baby na poradě.*

*„Slyšíš, matko, ty Víš mnoho:
víš, co potkati má koho,*

*víš, kde se čí nemoc rodí,
kudy smrtná žena chodí.*

*Pověz ty mi zjevně nyní,
co se s mojí paní činí?*

*Večer lehne zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží,*

*ani ruchu, ani sluchu,
ni zdání o jejím duchu;*

*studené jest její tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.“ -*

*Kterak nemá mrtva býti,
když má jen půl živobyťi?*

*Ve dne s tebou živa v domě,
v noci duše její v stromě.*

*Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou;*

*žluté proutí roste na ní:
s tou je duše tvojí paní!“ -*

*„Nechtěl jsem já paní míti,
aby s vrbou měla žíti;*

*paní má ať se mnou žije
a vrba ať v zemi hnije.“ -*

*Vzal sekeru na ramena,
uťal vrbu od kořena;*

*padla těžce do potoka,
zašuměla od hluboka,*

*zašuměla, zavzdychala,
jak by matka skonávala,*

jak by matka umírajíc,

po dítěku se ohlédajíc. -

*„Jaký shon to k mému domu?
Komu zní hodinka, komu?“ -*

*„Umřela tvá paní milá,
jak by kosou sřata byla;*

*zdráva chodíc při své práci,
padla, jako strom se skáci;*

*zavzdychala umírajíc,
po dítěku se ohlédajíc.“ -*

*„Ó běda mi, běda, běda,
paní zabil jsem nevěda,*

*a z děřátka v túž hodinu
učinil jsem sirotinu!*

*Ó ty vrbo, vrbo bílá,
což jsi ty mne zarmoutila!*

*Vzalas mi půl živobyťi:
co mám s tebou učiniti?“ -*

*„Dej mne z vody vytáhnouti,
osekej mé žluté proutí;*

*dej prkének nařezati,
kolébku z nich udělati;*

*na kolébku vlož děťátko,
ať nepláče ubožátko.*

*Když se bude kolébatí,
matka bude je chovati.*

*Proutí zasad' podle vody,
by nevzalo žádné škody.*

*Až doroste hoch maličký,
bude řezat písťaličky;*

*na písťalku bude pěti -
se svou matkou rozprávěti!“*

LILIE

*Umřela panna v době jarních let,
jako když uschne mladé růže květ;
umřela panna, růže v poupěti -
škoda jí, škoda v zemi ležeti!*

*„Nedávejte mne ve vsi na hřbitov,
tam bývá nářek sirotek a vdov,
tam slzí hořkých mnoho plynulo:
srdéčko mé by hořem hynulo.*

*Pochovejte mne v pod zelený les,
tam na mém hrobě kvěsti bude vřes;
ptáčekové mi tam budou zpívati:
srdéčko moje bude plesati.“*

*Neminul ještě ani rok a den,
hrob její drobným vřesem povlečen;
nepřišlo ještě ani do tří let,
na jejím hrobě vzácný květe květ.*

*Lilie bílá - kdo ji uviděl,
každého divný pojal srdce žel;
lilie vonná - kdo ji pocítil,
v každém se touhy plamen roznítil. -*

*„Hoj, moje chaso, vraného mi stroj!
Chce mi se na lov pod zelenou chvoj,
chce mi se na lov pod jedlový krov:
zdá mi se, dnes že vzácný bude lov!“*

*Halohou, halou! v chrtů poštěkot,
příkop nepřikop - hop! a plot neplot:
pán na vraníku napřaženou braň
a jako šipka před ním bílá laň.*

*„Halohou, halou! vzácná moje zvěř,
nespasí tebe pole ani keř!“
Zdviženo rámě, jež ji probije -
tu místo laňky - bílá lilie.*

*Pán na lilii hledí s údivem,
rámě mu kleslo, duch se tají v něm;
myslí a myslí - prsa dmou se výš,
vůní či touhou? Kdo mu rozumíš?*

*„Hoj, sluho věrný, ku práci se měj:
tu lilii mi odtud vykopej;
v zahradě své chci tu lilii mít -
zdá mi se, bez ní že mi nelze být!*

*„Hoj, sluho věrný, důvěrníče můj,
tu lilii mi střež a opatruj,
opatruj mi ji pilně v den i noc -
divná, podivná k ní mě pudí moc!“*

*Opatroval ji jeden, druhý den;
pán její v nadou divně přeblažen.
Leč noci třetí, v plné lunny svit,
pospíchá sluha pána probudit.*

„Vstávej, pane můj, chyba v odkladě:

*tvá lilie se vláčí po sadě;
pospěš, nemeškej, pravýť nyní čas:
tvá lilie si divný vede hlas!“*

*„Životem vrátkým smutná živořím,
co v poli rosa, co na řece dým:
jasně slunečný svitne paprsek -
rosa i pára, i můj zhyne věk!“*

*„Nezhyne věk tvůj, tuť důvěru mám;
před sluncem jistou ochranu ti dám:
zdi pevné budou tvojí záštitou,
ač, duše milá, budeš chotí mou.“*

*Vdala se za něj; blaze bydlila,
až i synáčka jemu povila.
Pán hody slaví, štěstí svého jist;
tu mu královský posel nese list.*

*„Můj věrný milý!“ tak mu píše král,
„chci, abys zejtra ke službě mi stál;
chci, aby přijel každý věrný lech,
potřeba velká - všeho doma nech.“*

*Smutně se loučil s milou chotí svou,
jako by tušil svou nehodu zlou.
„A když mi strážcem nelze býti tvým,
svou matku tobě strážcí zůstavím.“*

*Špatně mu matka vůli plnila,
špatně manželku jeho střezila;*

*na nebi slunce - pobořena síň:
„Zhyň, paní noční, zhyň, obludo, zhyň!“*

*Pán jede domů - dosti služby jest;
tu mu žalostná v ústrety jde věst:
„Tvé pacholátko již ti nežije
„ a po tvé paní - zvadlá lilie!“*

*„Ó matko, matko, ty hadice zlá,
čím ublížila tobě žena má?
Otrávila jsi žití mého květ:
bodejž i tobě zčernal boží svět!“*

DCEŘINA KLETBA

*Což jsi se tak zasmušila,
dcero má
což jsi se tak zasmušila?
Veselá jsi jindy byla,
nyní přestal tobě smích!*

*„Zabila jsem holoubátko,
matko má,
zabila jsem holoubátko -
opuštěné jediňátko -
bílé bylo jako sníh!“*

*Holoubátko to nebylo,
dcero má,
holoubátko to nebylo -
líčko se ti proměnilo
a potrhán je tvůj vzhled!*

*„Och, zabila jsem děťátko,
matko má,
och, zabila jsem děťátko,
své ubohé zrozeňátko -
žalostí bych poslala hned!“*

*A co míníš učiniti,
dcero má,
a co míníš učiniti,
kterak vinu napravit
a smířiti boží hněv?*

*„Půjdu hledat květu toho,
matko má,
půjdu hledat květu toho,
kterýž snímá viny mnoho
a vzbouřenou chladí krev.“*

*A kde najdeš toho květu,
dcero má,
a kde najdeš toho květu
po všem široším světě,
v které roste zahrádce?*

*„Tam za branou nad vršíkem,
matko má,
tam za branou nad vršíkem,
na tom sloupu se hřebíkem,
na konopné oprátce!“*

*A co vzkážeš hochu tomu,
dcero má,
a co vzkážeš hochu tomu,
jenž chodíval k nám do domu
a s tebou se těšival?*

*„Vzkazuji mu požehnání,
matko má,
vzkazuji mu požehnání -
červa v duši do skonání,
že mi zrádně mluvíval!“*

A co necháš svojí matce,

*dcero má,
a co necháš svojí matce,
jež tě milovala sladce
a draze tě chovala?*

*„Kletbu zůstavuji tobě,
matko má,
kletbu zůstavuji tobě,
bys nenašla místa v hrobě,
žes mi zvlí dávala!“*

VĚŠTKYNĚ (ÚLOMKY)

*Když oko vaše slzou se zaleje,
když na vás těžký padne čas,
tehda přináším větvici naděje,
tu se můj věští ozve hlas.*

*Nechtějte vážiti lehce řeči mojí,
z nebeť přichází věští duch;
zákon nezbytný ve všem světě stojí
a vše tu svůj zaplatí dluh.*

*Řeka si hledá konce svého v moři,
plamen se k nebi temení;
co země stvoří, sama zase zboří:
avšak nic nejde v zmaření.*

*Jisté a pevné jsou osudu kroky,
co má se státi, stane se;
a co den jeden v své pochová toky,
druhý zas na svět vynese.*

*

*Viděla jsem muže na Bělině vodě,
praotce slavných vojvodů,
an za svým pluhem po dědině chodě,
vzdělával země úrodu.*

*Tu přišli poslové od valného sněmu,
a knížetem jest oráč zván,*

*oblekli oděv zlatoskvoucí jemu,
a nedoorán zůstal lán.*

*Položil rádlo a propustil voly:
„Odkud jste vyšli, jděte zpět!“
a své bodadlo zarazil tu v poli,
aby pučilo v list i květ.*

*Pojala voly nedaleká hora -
podnes ji značí vody rmut;
a suchá holi lískovice kora
vydala trojí bujný prut.*

*A pruty vzkvětly a ovoce nesly:
leč dospěl jenom jich jeden;
druhé dva zvadly a ze stromu klesly,
nevzkřísivše se po ten den.*

*Slyšte a vězte - nejsouť marné hlasy,
vložte je pilně na paměť:
nastane doba, přijdou zase časy,
kdež obživne i mrtvá sněť.*

*Obě ty větve v ušlechtilém květu
vzmohou se šíře, široce
a nenadále ku podivu světu
přinesou blahé ovoce.*

*Tu přijde kníže ve zlatě a nachu,
aby zaplatil starý dluh,
a vyndá na svět ze smetí a prachu*

Přemyslův zavržený pluh.

*A z duté hory ven povolá voly
i zase k pluhu přiděje
a zanedbanou doorá tu roli
a zlatým zrnem zaseje.*

*I vzejde setí, jaře bude kvésti,
bujně se zaskví zlatý klas:
a s ním i vzejde země této štěstí
a stará sláva vstane zas.*

*

*Viděla jsem skálu nad řekou se pnoucí,
na skále Krokův zlatý hrad; o
kolo hradu květnatí palouci -
kněžny Libuše květný sad.*

*Pod hradem dole staveníčko milé -
kněžnina lázeň na řece;
viděla jsem kněžnu tváří ušlechtilé,
ve stříbroskvoucím oblece.*

*Na prahu stála zmilené své lázně,
patřila v smutný říční proud;
četla tam slova naděje i bázně:
své milé země tajný soud.*

*„Vidím požáry a krvavé boje,
ostrý meč tebe probode,*

*vidím tvou bídu, pohanění tvoje;
však nezoufej, můj národe!“*

*Tu jí dvě panny, stojíce po boku,
zlatou kolébku podaly;
políbila ji a v bezedném toku
ji potopila v podskalí.*

*Slyšte a vězte slova Libušina -
já slyšela její věští hlas:
„Tuto spočívej, lůžko mého syna,
až povolám tě někdy zas!“*

*Z temného lůna hlubokého moře
povstane nový, mladý svět;
široké lípy v mém otcovském dvoře
ponesou zase vonný květ.*

*Smutné osení vzkříší těžký příval,
z noci se zrodí jasný den:
a národ, kterýž prve slavný býval,
ten bude opět oslaven.*

*Tehda na světlo ze propasti řeky
zlatá kolébka vyplyne,
a země spása, souzená před věky,
na ní co dítě spočíne.“*

*

Viděla jsem tebe, lůžko blahosvaté,

*znám tebe již, má hvězdo, znám,
však to mi ještě klidnou mysl mate,
kdy tebe opět uhlídám.*

*Léto za letem bez ustání běží,
zima za zimou uhání:
důvěra má však nepohnutě leží
a co rok roste doufání.*

*Když pak se létě z hloubi pod skalinou
nejeden nenavrátil zpět
a když se zimě s veselou družinou
prolomí pod saněmi led,*

*vzdychávám: Ejhle, k pluku Libušinu
přibylo nových oudů zas!
Kdy přijde doba, kdež si odpočinu?
Ach ještě není, není čas!*

*Neb takto v knihách osudu je psáno,
slyšte a vězte moji zvěst:
Až bude svítat ono blahé ráno,
vstanou i mrtví v jeho čest.*

*Tehda Libuše u velikém pluku
své vojsko vodní postaví,
a vzhůru zvednouc mateřskou svou ruku,
svůj národ český oslaví!“*

*Viděla jsem kostel nad Orlicí řekou,
slyšela jsem jeho zlatý zvon,
prv než upřímnost českou starověkou
rozerval lýtých vášní shon.*

*Když pak utuchly v Čechách boží ctnosti:
víra i láska s nadějí,
ukryl se kostel v země hlubokosti
a vody místo stáपějí.*

*Však nezůstane věky věkův v hrobě:
odtekouť jednou vody zas,
i vstane kostel v bývalé ozdobě
a zazní slavně zvonu hlas.*

*Slyšte a vězte, takto stojí psáno,
tak uloženo v osudí:
„Tehdáž uzříte zlatých časů ráno,
až zlatý zvon je probudí.*

*Až z oné strany nad Orlici řeku
nový les vítr zaseje,
až mlází vzroste, až i svého věku
boroví toto dospěje*

*a toho lesa krajní borovice
až sama sebou dožije,
uschne a zetlíc padne do Orlice,
a již i kořen vyhnije:
I tehdáž vyryje příjdouc divá svině
poslední zbytky na průhon,*

*a tu pod nimi z rumu v rozvalině
zjeví se zase zlatý zvon.*

*Neb tak určeno již od první chvíle:
by v podzemní se vydal pout'
a ve svůj čas že vytčeného cíle
za řekou musí dosáhnout.' " -*

*Vězte, na stráni pod zeleným borem
kmen souzený již dozrává:
vysoký, mocný, beze větví skorem,
jen vršek čerstvý zůstává.*

*Zdali zvon také již je na své pouťi?
Zdali včas cíle dospěje?
Kdo zprávy jisté může poskytnouti
a posílit naděje?*

*Aj, viděla jsem, an tu sedlák oře
na poli blíže Bystřice,
svou ranní píseň zpívaje v pokoře:
„Ó bože, svatá Trojice!“*

*Tu divný odpor orání překazil,
z brázdy se vymklo ruchadlo:
„Ký d'ábel z pekla mi tu co přimrazil?
Bodejž se i s ním propadlo!“*

*Tak oráč zaklel, a do prohlubení
zapadal pronikavý hlas -
zlatého zvonu žalostné zaznění:*

„Ach ještě není, není čas!“

*Ach ještě není, ještě čas tu není,
však přichyl ucho k zemi blíž
a pod kořeny jedle z dále znění
zlatého zvonu uslyšíš.*

*

*Nenaříkejte, neštěstí a osud
že vás tak tvrdě potkaly,
však naříkejte, že jste jimi posud
rozumnější se nestali!*

*Aj, vidím hóru nad jiné zvýšenou -
hora ta dobře známa vám -
bujnými sady kolem otočenou,
a na té hoře boží chrám.*

*Avšak do chrámu branou chodí trojí
a trojí vycházejí zas;
slyšte a vězte, toto psáno stojí,
a v srdci složte věští hlas:*

*„Darmo nadějí kojíte se planou,
nezbudete svých psot a bíd,
dokavad jednou chodívati branou
nebude tvrdý český lid!“*

*Kdos uši dostal, aby jima slyšel,
proč si je palcem zacpáváš?*

*A komu rozum z vysokosti přišel,
proč po něm nohou šlapáváš?*

*Tisíc let ušlo, co své milé syny
svornosti učil Svatopluk,
však neproniknul dotud, do hodiny,
moudrého slova zlatý zvuk!*

*

*Vy, kdo znajíce otcův slavné činy,
jimi se rádi chlubíte;
tam na pilíři v Praze půl hrdiny
u mostu státi spatříte.*

*Hlava zvětrala i spláchly ji deště
a prsa rozbil švédský boj;
než břich a nohy stojí potud ještě,
i pošetilé pýchy stroj.*

*Nemluvte marně: „Starobylých věků
zpukřelé, vetché kamení!“
Vzete, že toto dnešních vašich reků
osudné jesti znamení!*

*Slyšte a pilně važte moje slova:
S nadějí nic se nenoste,
leč nad tím břichem vřelé srdce znova
a pravá hlava naroste!*